

УДК 811.111'364(09)

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ІМЕННОЇ ФРАЗИ У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Вольницька Д.О.,

Житомирський державний університет ім. І. Франка

У статті розглядаються основні підходи до дефініції «фрази», зокрема «іменна фраза», крізь призму різних лінгвістичних студій та їх представників. Розвідка висвітлює типові структурні компоненти та функції іменних фраз в англійській мові. Спираючись на надбання останніх десятиліть у царині науки, а саме X-штрих теорії, проілюстровані приклади іменних фраз у світлі генеративної граматики.

Ключові слова: фраза, іменна фраза, модифікатор, детермінант, постмодифікатор.

Структура речення завжди була у полі зору сучасних лінгвістичних студій. У синхронії та діахронії досліджувались різні аспекти речення крізь призму формального і функціонального підходів.

Однією з лінгвістичних проблем є фраза. Концепт «фраза» тлумачився по-різному у царині дослідження даного поняття. Jespersen визначав фразу як комбінацію складених разом слів з метою формування смислової одиниці [13]. Так само Krusinga вирізняє синтаксичні групи як комбінацію слів, які є частиною речення [13]. У свою чергу Hockett звертається до ієрархічно організованих складних форм [14]. Як приклад, (1) *the elderly man* у (2) *the elderly man sat in the room* є складною формою, так само як і (3) *sat in the room*. Обидві частини є конструктивними, тобто група певним чином однакових конструкцій, які передбачають модифікацію одного конститuenta іншим. У «Програмі мінімалізму» Ноама Хомського фрази

називаються відповідно до порядку слів у реченні. Коли фраза починається з категорії, то категорія отримує назву усієї фрази і є її лексичним ядром [6]. Як бачимо, трактування фрази у сучасній лінгвістиці зазнало різнобічного вивчення.

Серед типів фраз особливу увагу привертає вивчення саме іменних, тому **метою нашої розвідки** є дослідження та аналіз іменних фраз в англійській мові у світлі генеративної граматики. Відповідно до поставленої мети нами були визначені такі **завдання**: проаналізувати різні підходи до визначення іменної фрази, виділити основні їх типи та проілюструвати структуру іменних фраз на прикладах, ґрунтуючись на правилах Х-штрих теорії.

Дефініції, функції та позиції іменних фраз у реченні були досліджені багатьма вченими, зокрема Abney, Baker, Chomsky, Fromkin, Halliday, Quirk та іншими [1; 2; 5; 11; 13; 18]. Описові дослідження внутрішніх компонентів іменних фраз здійснили Baker, Greenbaum, Quirk [2; 15; 18].

Визначення іменних фраз були запропоновані низкою лінгвістів. Розглянемо декілька з них:

- іменна фраза — це граматичний клас, що складається з іменника чи займенника і будь-якого безпосереднього модифікатора (будь-який граматичний елемент, який лімітує значення іншого елемента) [7];
- іменна фраза — це група слів з ядром-іменником чи ядром-займенником [20];
- іменна фраза — це група слів, що включає обов'язкове іменне ядро та усі інші структури (детермінанти, модифікуючі елементи), котрі закріплюються до ядра [3; 8; 9].

З вищезазначених визначень стає очевидним те, що іменна фраза — це група слів, що складається з іменника чи займенника як ядрового елемента і модифікаторів. Іменна фраза може бути простою, тобто у вигляді одного слова (*Tom, happiness*), чи комплексною (*workers who came late*). В англійській мові іменна фраза містить ядро, що є її центром, навколо якого вибудовуються усі інші конститuentи [8; 9]. Слід зауважити, що іменні фрази є синтаксичною категорією не лише англійської мови, але й кожної мови світу в цілому. Опис іменної фрази у традиційній граматиці є безпосередньо тим, що Gleason називає слот-філер технікою (slot-and-filler technique), де іменна фраза може мати величезну кількість слотів та позицій з відповідним філером [12]. Граматична складність іменної фрази визначається аналізом чотирьох базових конститuentів: детермінантів, премодифікаторів, ядра, постмодифікаторів [3; 8; 9; 18]. Навколо визначення основного елемента іменної фрази вирують різні дискусії, оскільки різні школи та представники висвітлюють її ядро по-різному. Так, наприклад, De Mönink наголошує, що ядро є домінуючим членом іменної фрази [17]. У свою чергу генеративісти відхиляють цю точку зору, зазначаючи, що ядро є найбільш важливим елементом, який встановлює зв'язок між типом та інстанцією [19]. Quirk вважає, що ядро є найбільш важливим словом у фразі, з яким узгоджуються інші елементи клаузи [18], наприклад: (4) *important people* (рис. 1).

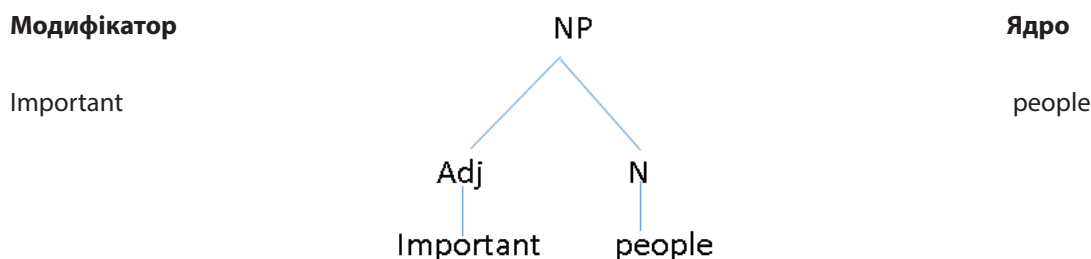

Рис. 1. Іменна фраза з модифікуючим елементом

Детермінанти надають референтну інформацію про ядро і повинні передувати іменній фразі, займаючи ініціальну позицію [8; 9]. Quirk виділяє три категорії детермінантів: преддетермінант, центральний детермінант, постдетермінант [18]. До категорії преддетермінантів входять такі слова, як *all, both, half, double, twice*, дробові вирази і вигуківі слова, як-от: *such, what*. Наприклад: (5) *That was such a terrible car accident!* (рис. 2).

Найбільш поширеними центральними детермінантами є артиклі *a, the, an* та займенники *this, these, that, those, some* і т.д. Постдетермінанти репрезентуються кількісними та порядковими числівниками *one, first, two, second* тощо та квантифікаторами *few, many, large number of* і т.д.

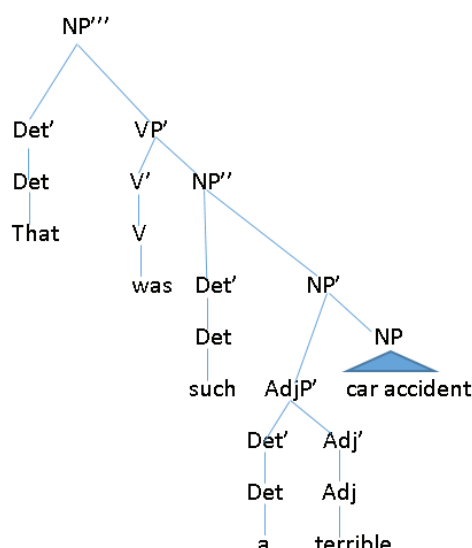

Рис. 2. Дериваційна модель з детермінантом іменної фрази у теорії X-штрих

За детермінантами можуть слідувати різні модифікатори. За Quirk, найбільш типовими модифікаторами є прикметники, дієприкметники, іменники, посесивний відмінок, прислівники та інші фрази і речення. Премодифікатори-прикметники виражають атрибутивний відтінок і у свою чергу можуть модифікуватися прислівниками в ініціалній позиції. Наприклад: (6) *my very smart daughter*. Дієприкметники I і II також можуть премодифікувати ядро в іменній фразі. Для прикладу, (7) *exciting journey* і (8) *excited man*. Quirk описує посесивний відмінок як премодифікатор, що виконує дві функції і висвітлює це у двох фразах: (9a) *my old friend's home* і (9b) *the old people's home* [18]. У прикладі (9a) посесив є описовим, оскільки прикметник *old* премодифікує іменник *friend*. На відміну від прикладу (9b), де *the old people's home* є детермінативом з прикметником, що премодифікує іменну фразу *people's home* [18]. Quirk зазначає, що іменна фраза може премодифікуватися цілим реченням. Наприклад: (10) *He has been to I don't know how many places* [18].

Quirk і Dixon зазначають, що порядок премодифікаторів не є повністю вільним, і презентують це у вигляді семантично-синтаксичних класів (табл. 1) [17]

Таблиця 1

СЕМАНТИЧНО-СИНТАКСИЧНІ КЛАСИ ПРЕМОДИФІКАТОРІВ

Dixon	Quirk
1) цінність (good, bad);	1) загальна характеристика (small, heavy);
2) величина (big, large, little);	2) вік (new, young, old);
3) фізичні параметри (broken, hot);	3) колір (red, white, black);
4) швидкість (fast, quick, slow);	4) дієприкметник (running, carved);
5) людські схильності (mad, happy);	5) походження (Chinese, Gothic);
6) вік (new, young, old);	6) іменник (London, jade);
7) колір (white, black);	7) деномінал (social, moral)
8) походження (wooden, Dutch);	
9) ціль (cat food)	
HEAD	

Іншим типом підрядного речення, яке часто вбудоване в іменну фразу, є апозитивне. Воно репрезентується сполучником *that*. Наприклад: (11) *the news that contract has been signed*; (12) *the fact that the judge sentenced him into prison*. Сполучник *that* в апозитивному підрядному реченні відрізняється від *that* в релятивному підрядному реченні, оскільки у даному випадку він не має функціональної важливості. Відтак речення може існувати без сполучника *that*. Наприклад: (13a) *You must have known that contract has been signed*; (13b) *Contract has been signed*.

Як бачимо з вищенаведених прикладів, обидва речення є самостійними і не втрачають свій смисловий відтінок.

Складними іменними фразами вважають сурядні іменні фрази, які з'єднуються сурядним зв'язком, тобто сполучниками *and, or*. Наприклад: (14) *My friend and/or her sister will bring the present*.

Такі структури є досить простими на перший погляд, проте у деяких випадках існує їх двозначність. Розглянемо це на прикладі: (15) *Little boys and girls will be examined first*.

З речення (15) не є зрозумілим, кого буде оглянуто спершу: маленьких хлопчиків чи дівчаток. Відповідь буде залежати від того, чи премодифікуючий прикметник *little* стосується лише *boys*, чи сурядної іменної фрази *little girl and boys*. Щоб розрізнити можливості премодифікуючого прикметника *little*, ми повинні розглядати не лише повну сурядну іменну фразу, але і її ядра окремо. Проілюструємо це у вигляді дериваційної моделі фрази (рис. 3, 4).

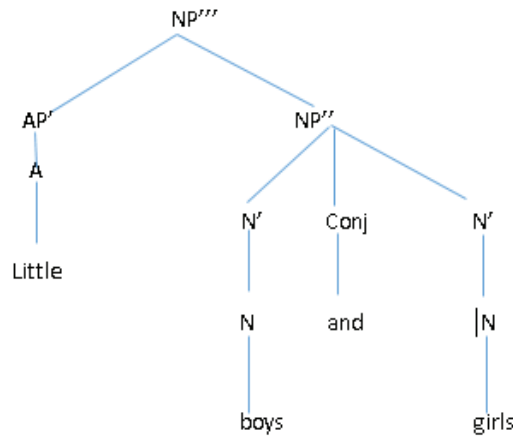

Рис. 3. Дериваційна модель повної модифікованої сурядної іменної фрази

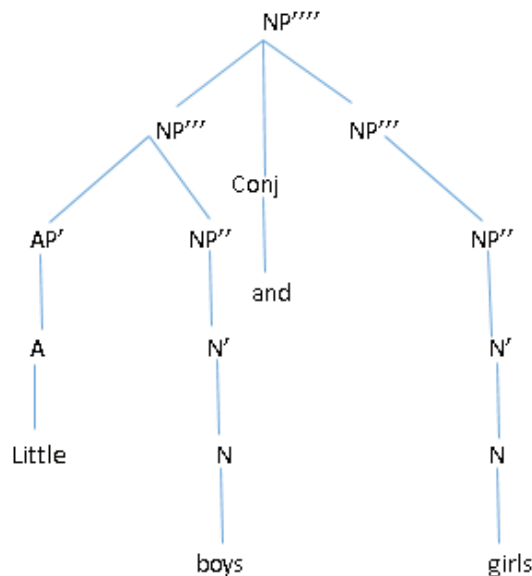

Рис. 4. Дериваційна модель модифікації одного ядра

Рис. 3 репрезентує випадок, коли *little* модифікує повну сурядну іменну фразу *boys and girls*, а рис. 4 зображує випадок, коли *little* модифікує лише *boys*.

Думки щодо постмодифікаторів серед граматистів різняться, однак більшість констатує наявність двох типів: постмодифікаторів та комплементів. Carter та McCarthy визначають постмодифікатори як такі, що конкретно визначають людину чи річ, про яких йдеться, а комплементи, на їх думку, доповнюють значення іменної фрази [4]. Carter та McCarthy наголошують на тому, що найважливішою граматичною формою є релятивні підрядні речення, а усі інші постмодифікатори можуть перефразовуватися ре-

лятивним підрядним реченням [4]. Це може бути, наприклад, повне релятивне підрядне речення (16) *the man who I have always loved*, чи клауза з дієприкметником I (17) *the girl looking at him* або дієприкметником II (18) *the girl who looked at him*. Повний інфінітив та препозиційна фраза можуть виступати у ролі постмодифікаторів, наприклад: (19) *I had the whole night to make a decision*; (20) *the woman on the sofa*. Quirk наголошує на тому, що компленти реалізуються препозиційною фразою чи підрядними реченнями. Підрядні речення можуть бути фінітними, як у реченні (21) *“The news that the team had won calls for a celebration”* [18], чи нефінітними, де використовуються дієприкметники I і II чи інфінітиви. Наприклад: (22) *“the person writing reports is my colleague”* [18].

На думку Quirk, функціональні компоненти іменної фрази можна узагальнити у вигляді діаграми (рис. 5).

Рис. 5. Функціональні компоненти іменної фрази

Представники сучасних лінгвістичних студій вважають, що іменна фраза може виконувати певні граматичні функції [15]:

- роль підмета: (23) *The children in the class went to the school yard;*
- роль прямого додатка: (24) *They are reading some new instructions;*
- роль непрямого додатка: (25) *She have Thomas her car;*
- роль суб'єктного комплемента: (26) *The exam was a test of their basic knowledge;*
- роль об'єктного комплемента: (27) *Many of teachers consider her the best student;*
- роль комплемента прийменника: (28) *A bunch of roses is intended for your girlfriend;*
- роль премодифікатора іменника чи іменної фрази: (29) *Cheese production is increased this year;*
- роль адвербіала: (30) *The expire date finishes next Monday.*

Як бачимо, позиції іменної фрази у реченнях спричиняють її різні граматичні функції. Ми можемо стверджувати, що порядок слів іменної фрази у реченні взаємопов'язаний з виконанням її граматичних функцій.

У процесі нашої розвідки ми проаналізували типові моделі іменних фраз у сучасній британській пресі. Методологічною основою став корпус іменних фраз Бостонського університету. Наведемо декілька прикладів [21].

Модель «модифікатор+ядро»:

- (31) *currency movements;* (32) *appropriate actions;* (33) *broken promises;* (34) *virtual crime;* (35) *international project.*

Проілюструємо приклад (35): ядро *project* модифікується прикметником *international* (рис. 6).

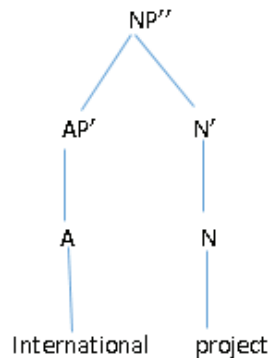

Рис. 6. Модифіковане ядро іменної фрази

Модель «ядро+модифікатор»:

- (36) *success with rejection;* (37) *programs of study;* (38) *results of business;* (39) *results of summit;* (40) *purchase of machines.*

Проілюструємо приклад (39): ядро *results* модифікується постмодифікатором, що виражений препозиційною фразою *of summit* (рис. 7).

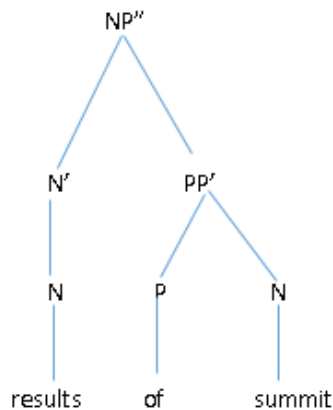

Рис. 7. Модифіковане ядро препозиційною фразою

Модель «*модифікатор+ядро+модифікатор*»:

(41) a television campaign for a new brand of biscuits; (42) the bomb explosions in Bali; (43) automotive industry in Central Java; (44) free internet access to every student.

Проілюструємо приклад (42): ядро *explosions* премодифікується (*det+noun*) *the bomb* і постмодифікується препозиційною фразою *in Bali* (рис. 8).

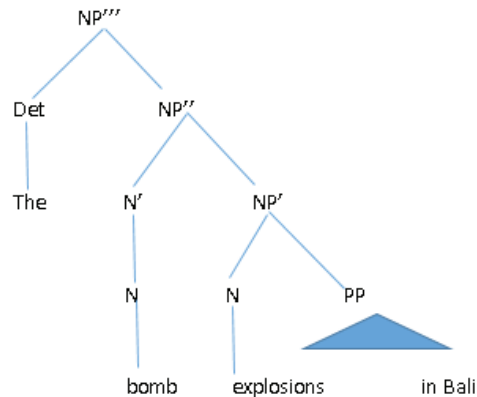

Рис. 8. Премодифіковане та постмодифіковане ядро

Отже, іменна фраза є багатогранним та складним компонентом синтаксису. Проаналізувавши іменні фрази у корпусі Бостонського університету, можна зробити висновок про те, що у британській пресі більш типовими, ніж комплексні, є прості іменні фрази. І хоча ми дослідили лише їх окремі моделі, проте вважаємо, що іменна фраза знаходиться у фокусі розвідки сучасних лінгвістичних студій. Ґрунтуючись на розвідках генеративної граматики, подальшу перспективу розгляду іменної фрази вбачаємо саме у світлі новітніх генеративних теорій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Abney S. The English noun phrase in its essential aspect [Електронний ресурс] / S. Abney. — 1987. — Режим доступу : <http://www.vinartus.com/spa/87a.pdf>.
2. Baker C.L. Introduction to generative-transformational syntax / C.L. Baker. — NJ : Prentice-Hall, 1978. — 470 p.
3. Biber D. Noun phrase modification / D. Biber, J. Grieve, G. Iberri-Shea // One Language, Two Grammars? Differences between British and American English / D. Biber, J. Grieve, G. Iberri-Shea. — Cambridge : University Press, 2009. — P. 182–193.
4. Carter R. Cambridge Grammar of English / R. Carter, M. McCarthy. — Cambridge : University Press, 2006. — 973 p.
5. Chomsky N. Aspects of the Theory of Syntax / N. Chomsky. — Cambridge, Mass. : M.I.T. Press, 1965. — 251 p.
6. Chomsky N. The Minimalist Program / N. Chomsky. — Cambridge, Mass. : M.I.T. Press, 1995. — 420 p.
7. Cook S. The Scope of Grammar / S. Cook, W. Suter. — New York : McGraw-Hill Book Company, 1980. — 300 p.
8. Coffin C. Applying English Grammar: Corpus and Functional Approaches / C. Coffin, A. Hewings, K. O'Halloran. — UK : Hodder Arnold, 2004. — P. 117–133.
9. Crystal D. Rediscover Grammar / D. Crystal. — UK : Longman Pearson, 2004. — 253 p.
10. Delahunty G.P. The English language: From Sound to Sense / G.P. Delahunty, J.J. Garvey. — Colorado : Parlor Press, 2010. — 250 p.
11. Fromkin V. An Introduction to Language / V. Fromkin, R. Rodman. — Orlando : Holt, Rinehart and Winston, 1998. — 624 p.
12. Gleason H.A. Linguistics and English Grammar / H.A. Gleason. — Orlando : Holt, Rinehart and Winston, 1965. — 519 p.
13. Gómez I.P. Nominal Modifiers in Noun Phrase Structure: Evidence from Contemporary English / I.P. Gómez. — Spain : Universidade de Santiago de Compostela, 2010. — 377 p.
14. Hockett C. A Course in Modern Linguistics / C. Hockett. — NY : Macmillan, 1960. — 621 p.

15. Nelson G. An Introduction to English Grammar / G. Nelson, S. Greenbaum. — NY : Routledge, 2013. — 292 p.
16. Moravcsik E. An introduction to syntactic theory / E. Moravcsik. — London : A & C Black, 2006. — 263 p.
17. Mönnink I. On the Move: The Mobility of Constituents in the English Noun Phrase: a Multi-method Approach / I. Mönnink. — Amsterdam : Rodopi, 2000. — 188 p.
18. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik — L., N.Y. : Longman, 1985. — P. 59–99, 375–405.
19. Radford A. Transformational syntax: A student's guide to Chomsky's extended standard theory / A. Radford. — Cambridge : University Press, 1981. — 402 p.
20. Richards J.C. Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics / J.C. Richards, J. Platt, H. Platt. — Essex : Longman, 1997. — 423 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

21. Boston University Noun Phrase Corpus [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://nrcorpus.bu.edu/>

В статті розглядаються основні підходи к дефиниції «фрази», в частині «именная фраза», сквозь призму різних лінгвістических студій и их представителів. Исследованы типичные структурные компоненты и функции именных фраз в английском языке. Опираясь на результаты научных исследований последних десятилетий, а именно X-штрих теорії, проілюстровані приклади именных фраз в світє генеративної грамматики.

Ключевые слова: *фраза, именная фраза, модификатор, детерминант, постмодификатор.*

The articles considers different approaches to the definitions of "phrase" and "noun phrase" suggested by representatives of various linguistic paradigms. The paper highlights basic structural components of NPs in English used in British Press on the basis of the data provided by Boston University Noun Phrase Corpus. The results of the analysis are interpreted in the light of the X-bar theory. Primary grammatical functions of NP are described in regard to its sentence position.

Key words: *phrase, noun phrase, determiner, modifier, pre-modifier, post-modifier.*